

Corona günlerinde yasaklar ve zevklenme üzerine

Pınar Arslantürk

Bir ruhsal salgın olarak Covid-19

Covid-19 salgını başladığından beri ücretsiz ulaşımına izin verilen online platformlar aracılığıyla bazılarımız sergiler gezmekte, opera ve baleler seyretmekte ve yine online olarak yoga, meditasyon, pilates, lacancı psikanaliz gibi derslere ve okuma gruplarına katılmakta. Tek başına ya da online platformda keyif alınabilen edimlerin güzelliği ve bunun üzerine düşünmek değerli olmakla, ve bu alanlara böylesi zorlu bir süreçte dahil olabilenler bir anlamda ruhsal olarak "şanslı/güçlü" olmakla beraber içinden geçilen dönemin dünya çapında bir salgın olduğunu hatırlamakta ve ölümün bu kadar görülür, tehlikeninse bu kadar yakın olduğu bir dönemde tek yaygın olan ve etrafta salınan şeyin virüs olmadığına dikkat çekmekte fayda var.

Bu süreçte kimileri belki de ilk ataklarını yaşayacak, geçmişte yatışları gerçekleşmiş kişiler belki de tekrardan yatış sınırına gelecek. Başka bir deyişle Covid-19 salgını bütün toplumsal travmalar gibi "ruhsal bir salgına" da sebep olacak. Bu salgın da salınana, açığa çıkana ve çıkmasına sebep olana başka yazılarımda değindim ve değinmeye devam edeceğim. Bu yazıda amacım tek bir cümleyi ele almaktır.

"Bu süreci verimli geçirmeliyim fakat hiçbir şey yapasım yok"

Seanslarda sıklıkla "Bu süreci verimli geçirmeliyim fakat hiçbir şey yapasım yok" denildiğini duyuyor; dışarıdaki tekinsizlik, huzursuzluk ve tehlikeye öznel zorlu bir sürecin eşlik ettiğini, bunun kimilerinde entelektüel bir ketvurma ile

sonuçlandığını dinliyorum.

Sanıyorum ki geçen yüzyılda Birinci Dünya Savaşının hemen ardından gelen İspanyol gribi salgını döneminde ya da atlatılmış olan Dünya Savaşları ve soykırım dönemlerinde “*bu süreci verimli geçirmeliyim*” cümlesi duyabileceğimiz bir cümle değildi. Bu durumda bu gereklilik ve zorunluluk üzerine düşünmek, içinde yaşadığımız dönemin bir salgını, canımıza dair bir tehdidi yaşayışımızı dahi nasıl etkilediğini anlamak adına önemli gözükmekte.

Nasıl ki ilk yazılarımda ifade ettiğim gibi bu süreçte dinlediğimiz kaygı ve canlanan aktarımsal süreçler bilinçdışı düşlemleri ve öyküde örtük kalmış olanları çalışmanın yolunu açıyorsa; duyduğumuz/dinlediğimiz bu verimsiz geçen zamana dair yakınmalar ve öfke de üstbenliğin sesini duyup çalışmanın yolunu açıyor.

İç sesin, içselleşmiş bir sesin yankısı olarak yasaklar

Bu evde olduğumuz süreçte kimi zaman iç dünyamızdaki emirler ve yasaklar ile dış dünyadaki yasaklar karşılaşıyor; sanki biri diğerinin yankısına dönüşüyor. Sağlık otoriteleri tarafından evden çıkılmaması, eve ziyaretçi kabul edilmemesi, maskesiz sokağa çıkılmaması gibi kuralları sürekli tekrar tekrar duyuyoruz. Bu yasaklara ek olarak elbet her birimizin ortaya koyduğu, kendimizi korumak için bireysel olarak eklediğimiz kurallar da mevcut; eve gelen yiyeceğin poşetlerinin yıkanması, evde ve dışarıda ayrı kıyafetler giyilmesi gibi.

Seanslarda bu yasaklara ve ritüellere eklenen üstbenliksel başka türde söylemler de duyuyorum;

Kızım, doğduğundan bu güne kadar evde karantinada geçirdiği günler dışarıda olanlardan daha fazla; onu dışarı çıkartmalıydım. İnsanlarla tanışıyor olmalıydı.

Ben bekarım, bir çok kişiyle tanışmalıyım, vaktim azalıyor. Çok zamansız oldu bu. Ağır geldi bana bekarken.

Bu kişiyle evlenmiyorsam, vaktimi çalıyor ve ayrılmalıyım.

Annemle barışmalıyım, bu hastalığa yakalanırsa ölebilir – o yaşlı.

Bu süreci verimli geçirmeliyim, hep istediğim evde biraz vakit değil miydi? Gene verimsizim. Tek bir kitap dahi okuyamıyorum.

Üstbenlik sadece yasaklamaz; “Zevklen!” de der.

Üstbenlik, Freud'un yapıtında 1920'li yıllarda tam da savaş ve İspanyol gribi salgını sonrası, karısı sağlığına kavuştuktan fakat kızını kaybettikten sonra öne sürdüğü bir topografik alandır. Bu alan onun yas sürecini de daha iyi anlamasına yardımcı olacak; 1915'de Yas ve Melankoli metninde “eleştirel alan” olarak ortaya koyduğu benliğin sevilen nesneyi içselleştirmiş kısmına saldıran alanı adlandırmasına yarayacaktır.

Freud, *Uygarlığın Huzursuzluğu* adlı yapıtında bilinçdışının zamanı insanlık tarihi bazında tanıdığını, zaman ilerledikçe bilinçdışı ve üstbenliğin yapısına dair değişimler olduğunu, Eros ve Thanatos arasındaki savaşın da geliştiğini, yaşamın kendisine daha fazla ifade alanı bulduğunu dile getirir.

Bu çizgide kalarak Lacan üstbenliğin tarihsel gelişimini ve yapısını da gözler önüne sermek adına eski ahit ve İncil arasındaki üstbenliksele emirlerin evrimine dikkatimizi çeker.

Tevrat'ta (Eski Ahit) yer alan ilk on emir Freud'a göre medeniyetin kurucusu olan ensest ve katliam yasağını özetler. Bu şekilde okuduğumuzda üst benlik tam da Freud'un tanımladığı şekliyle içselleşmiş yasaklar anlamına gelir.

Lacan bizi İncil'de yer alan ikinci on emiri okumaya davet eder ve bu okuma Lacan'ın üstbenlik kuramına eklediği ve bugün danışanlarımızdan duyduğumuz cümleleri de anlamızı sağlar. Bu emirlerden Lacan özellikle “*Yanıdakini/komşunu kendin gibi seveceksin.*” emirinin tarihsel bir dönüşüm noktası olduğunu dile getirir.

Bu emiri ele aldığımızda bunun bir yasaktan öteye gittiğini görürüz. Tevrat ve İncil arasında geçen yüzyıllar içerisinde üstbenliğe artık bir görev daha eklenmiştir. O artık yalnızca medeniyetin kurucusu olan yasakların gardiyanı değil aynı zamanda çocuğun aşkının ve zevkinin de gardiyanıdır.

Bu okuma bize üstbenliğin yasaklamaktan da öteye geçen "zevklen" diyen işlevini hatırlatmaktadır. Lacan, bu noktaya tarihsel olarak kutsal kitaplardaki emirlerin evriminden yola çıkarak varmış olsa dahi aynı zamanda mantiki olarak da içerisinde bir olumsuzlama barındıran "annenden zevklenemezsin" gibi emirlerin, her şekilde kendi içerisinde de zevke ve arzuyadair bir ögeyi de barındırdığının aşikar olduğunu işaret eder.

Üstbenliğin oburluğu ve insanlığın garipliği!

Metnimin ana konusuna geri dönecek olursam ilk kısımlarında aktardığım "bu süreci verimli geçirmeliyim" cümlesi üstbenliğin "zevklen" emrine karşı çıktığı için zorlayıcı olmakta. Bu cümle ve hayal kırıklığı "her şeyin alınabileceğini, her şeyin hemen yapılması (just do it) gerektiğini" işaret eden günümüzün söylemlerinin bir sonucudur diyebiliriz. Lacan'ın adlandırması ile bu "üstbenliğin oburluğundan (la gourmandise du surmoi)" başka bir şey değildir!

Bu çizgide kalırsak Freud da, Lacan da psikanalizin sürekli olarak yeniden icat edilmesi gerektiğini birçok kere salık verir fakat bu icat etme eylemi insanlığın garipliğini/tekinsizliğini onarmak için değil; bu garipliği, bu iç ve dış sesin bulunduğu ortamda yankılananı ona daha yakından tanıtabilmek içindir- Ki bu faydalı ve rahatlatıcı olacak "bu zor dönemde okumaman çok anlaşılır" gibi bir hayat dersini ve ruhsal öğütü içermez; bu dönemde o kişi için uyananın ne olduğu ile karşılaşmayı ve tekinsiz sulara yüzmeye dayanmayı gerektirir.